

УДК 631.164.23

Т. В. Мазана,
ст. викладач кафедри менеджменту організацій,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпропетровськ
В. П. Ткаченко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту організацій,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпропетровськ

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

T. Mazanaya,
Senior teacher of department of management of organizations,
Dnipropetrovsk State University of Agriculture and Economics
V. Tkachenko,
Ph.D., Associate Professor, associate professor of department of management
of organizations, Dnipropetrovsk State University of Agriculture and Economics

INVESTING ACTIVITY IN AGRICULTURAL PRODUCTION

Визначальним фактором соціально-економічного розвитку країни є інвестиційні ресурси. Вони сприяють забезпеченню інтеграції національної економіки у світовий економічний простір. Інвестиції спрямовані на збільшення реального капіталу суспільства та на модернізацію виробничого апарату. Економічні процеси, які відбуваються в Україні, потребують оцінки стану інвестиційної діяльності та визначення пріоритетних напрямів розвитку країни. Від розвитку аграрного виробництва залежить продовольча безпека країни. Основна мета формування інвестиційних ресурсів аграрного підприємства — це задоволення господарських потреб у придбанні необхідних інвестиційних активів та оптимізація їх структури з позицій забезпечення ефективних результатів діяльності та конкурентоспроможності. Вкладання інвестицій в аграрний сектор економіки залежить не тільки від його розвитку, а й від впливу фінансових механізмів на життєво важливі параметри функціонування виробництва.

The determining factor of socio-economic development of the country is investment resources. They facilitate to provide integration of national economy in the world economic space. Investments are directed to rising the capital of the society and modernization of production. Economic processes which take place in Ukraine require estimation of the investment activity and determination of primary directions of development of the country. Food safety of the country depends on development of agricultural production. A primary purpose of formation of investment resources of agricultural enterprise is satisfaction of economic requirements in getting necessary investment assets and optimization of their structure, providing effective results of activity and competitiveness. Investing in the agricultural sector of economy depends not only on its development but also on influence of financial mechanisms on the vitally important parameters of production functioning.

Ключові слова: інвестиції, аграрний сектор, сільськогосподарські підприємства, економічне зростання, новітні технології, державна підтримка.

Key words: investments, agricultural sector, agricultural enterprises, growth of the economy, high technologies, state support.

Економічне зростання країни забезпечується капіталовкладеннями на рівні 20—30 % ВВП, що вважається індикатором інвестиційної безпеки. На світовому рівні індикатор інвестиційної безпеки прийнято на рівні 30—35 %. В Україні, починаючи з 2000 р. досягнуто знач-

ного приросту внутрішніх капіталовкладень (у 2000 р. — на 14,4 %, у 2001 р. — на 17,2 %), збільшено обсяг зовнішніх інвестицій. Проте сумарні капіталовкладення з внутрішніх і зовнішніх джерел у 2001 р. не перевищували 14,7 % ВВП. При цьому внутрішні реальні інве-

Таблиця 1. Динаміка наявності основних видів сільськогосподарської техніки

Види техніки	2000	2012	2013	2014	Технічна потреба	2014 до	
						2000,%	потреби, %
Трактори, тис. шт.	318,9	150,7	146,0	130,8	420,0	41,0	31,1
у % до попереднього року	100	102,4	96,9	89,6	x	x	x
Зернозбиральні комбайни, тис. шт.	65,2	32,0	30,1	27,2	112,0	41,7	24,3
у % до попереднього року	100	99,7	94,1	90,4	x	x	x
Кукурудоззбиральні комбайни, тис. шт.	7,9	2,1	2,0	1,8	11,2	22,8	16,1
у % до попереднього року	100,0	91,4	95,2	90,0	x	x	x
Бурякозбиральні комбайни, тис. шт.	13,0	3,6	3,0	2,7	20,0	20,8	13,5
у % до попереднього року	100,0	94,7	83,3	90,0	x	x	x
Картоплезбиральні комбайни, тис. шт.	3,6	1,6	1,5	1,3	8,0	36,1	16,3
у % до попереднього року *	100,0	94,1	93,8	86,7	x	x	x

Джерело: за даними Держкомстату [7].

стиції становили 13,2 %, зовнішні — 1,4 % ВВП. За період з 2001 по 2010 роки в економіці країни спостерігаються позитивні зрушення щодо пожвавлення інвестиційної активності. Загальний реальний приріст капітальних інвестицій протягом цього періоду становив 120,9 % (в основному за рахунок змін у 2004—2006 рр.). За період з 2010 по 2014 роки загальний приріст внутрішніх інвестицій склав 16,0 %, у тому числі в сільське господарство — 62,5. Щодо прямих іноземних інвестицій, то загальний їх обсяг збільшився на 42,5 %, проте вкладання в сільське господарство за цей період скоротилося на 12,7 %.

Майбутня структура економіки залежить від того, в які галузі народного господарства вкладаються кошти для його розвитку. Роль вкладення капіталу в розвиток галузей економіки будь-якої країни — це відповідальне економічне рішення з віддаленим у часі та не прогнозованим кінцевим результатом. Аграрний сектор займає важливе місце в структурі економіки України, тут виробляється 11—15 % валової продукції, однак на галузь припадає від 6 до 9 % інвестицій. Сільське господарство країни разом з іншими складовими АПК забезпечує близько 30 % валового внутрішнього продукту, зайнятість майже третини працюючого населення, виробництво 95 % товарів масового вжитку. На жаль, переважна більшість аграрних підприємств неспроможна ефективно вести господарську діяльність без залучення інвестицій. Необхідність невідкладного вирішення даної проблеми підтверджують результати аналізу наявності основної техніки в сільськогосподарських підприємствах, який показав, що за останні роки спостерігається стійка тенденція до скорочення технічного парку (табл. 1).

Зазначимо, що темпи щорічного зменшення наявності основних видів техніки є досить стабільними і знаходяться у межах для: тракторів — 5—7 %; зернозбиральних комбайнів —

4—6 %; бурякозбиральних комбайнів — 6—11 %; кукурудоззбиральних комбайнів — 4—8 %. Варто також зазначити, що практично за всіма видами техніки її потреба згідно технологічних норм покрита від 13,5 до 31,1 відсотків. Відсутність достатньої кількості сільськогосподарської техніки негативно впливає на виробничі показники підприємств, кількість і якість продукції, яку вони виробляють.

Майже 60 % технічних засобів знаходяться в стані морального і фізичного зносу, не кажучи вже про те, якого вони покоління, якої комплектації виробництва. Як наслідок, навантаження на один зернозбиральний комбайн в країні становить 280 га лише ранніх зернових, тоді як в країнах ЄС — 80. Тому ранні жнива проводимо місяць, при потребі десять днів, і в полі залишаємо 15—20 % врожаю, що у грошовому еквіваленті складає 8—12 млрд грн.

У зв'язку з продовженням негативної тенденції щодо зменшення кількості тракторів протягом останнього десятиліття в країні зросло навантаження на один трактор, яке у 2014 р. досягло значення 147,5 га ріллі, в той час як у Канаді воно становить — 64 га, у США — менше 38, у Франції — менше 16, а у ФРН та Великобританії — менше 12 га. Для зменшення наслідків цього негативного явища сільськогосподарські товаровиробники надавали перевагу придбанню потужних тракторів, завдяки чому зросла середня потужність одного облікованого трактора до 82 кВт. Тенденція до зменшення кількісного складу тракторів і зростання навантаження на один трактор та їх середньої потужності має місце і в країнах Західної Європи та Америки, але це відбувається з меншою динамікою.

Для потреб технічного переоснащення, на думку І. Кириленка, "щорічно потрібно близько 4 млрд грн." [4, с. 4—9]. На нагальній потребі значних капіталовкладень в галузь наполягають і інші науковці і обгрунтовано дово-

Таблиця 2. Прийнято в експлуатацію потужностей сільськогосподарського призначення

	1990	2000	2012	2013	2014	Відхилення 2014 до:	
						(+, -)	
						1990	2000
Тваринницькі приміщення, тис. скотомісць:							
- для ВРХ	208	6	14	8	11	-197	+ 5
- свиней	129	5	3	1	15	- 114	+ 10
- птиці, тис. птахомісць	988	45	220647	2784	11195	+ 10207	+ 11150

дять, що для оновлення машинно-тракторного парку аграрних підприємств на рівні технологічної потреби необхідно щорічно купувати машин і обладнання на суму понад 15 млрд грн., тоді як на розвиток всього агропромислового комплексу на 2014 рік бюджетом було передбачено асигнувань тільки 7,7 млрд грн., що на 12 % менше, ніж в 2013 році (8,7 млрд грн.). При цьому значну частину виділених коштів планувалося використати не на підтримку галузей сільського господарства, а на підготовку кадрів. На фінансову ж підтримку заходів в агропромисловому комплексі передбачено лише 206,8 млн грн. (2,7% від видатків на галузь), на підтримку хмелярства та садівництва — 100 млн грн. (1,3%), на підтримку тваринництва — 900 млн грн. (11,7%) [3, с. 318—333; 5, с. 80—83].

Підвищення рівня інвестування вимагає і загрозливе екологічне становище, що склалося на сьогодні. В Україні показники розораності сільськогосподарських угідь становлять близько 80 %, тоді як у країнах з інтенсивним розвитком сільського господарства цей показник набагато нижчий: у США — 43 %, Німеччині — 67 %, Франції — 61%, Англії — 35 %. Країна має найвищі в Європі показники використання ресурсів прісних поверхневих вод і вирубок лісових масивів.

Стратегічно важливими напрямками залучення інвестиційних коштів сільськогосподарськими підприємствами є їх вкладення у відновлення галузі тваринництва, виробничої та соціальної інфраструктури села, що передбачає активізацію монтажних-будівельних робіт у даному напрямі. На сучасному етапі сільськогосподарського виробництва вкладення інвестицій в розвиток виробничих потужностей та інфраструктури знаходяться на дуже низькому рівні і майже за всіма показниками, окрім будівництва тваринницьких приміщень для галузей свинарства і птахівництва, мають тенденцію до зниження (табл. 2). Такий стан гальмує відновлення структурного співвідношення галузей, негативно впливає на демографічне положення у сіль-

ській місцевості і не дозволяє розвивати сільськогосподарське виробництво у цілому. Все це погіршує фінансові показники аграрних підприємств і вимагає невідкладного вирішення. Це свідчить також про те, що значних вкладень капіталу в сільськогосподарських підприємствах вимагають споруди і будівлі виробничого призначення та сфера виробничої інфраструктури.

На сьогодні в галузі тваринництва склалося складне економічне становище у переважній більшості підприємств країни. Спостерігається припинення відтворювального циклу, низька ефективність та повільність темпів структурної перебудови. Не покращується ситуація і з відродженням вітчизняного високотехнологічного сільськогосподарського виробництва, впровадженням новітніх та ресурсозберігаючих технологій на підприємствах сільського господарства. Все це знижує конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках через постійне зростання її собівартості на відміну від аналогів у розвинених країнах.

В Україні спостерігалася негативна тенденція до скорочення основних виробничих засобів, яка продовжувалася до 2005 р. і тільки починаючи з 2005 р. перевищила 30-відсоткову межу і за останній період піднялась до рівня 43,0 %, тоді як у зарубіжних країнах цей показник у структурі основних виробничих фондів сягає 50—60 %. При цьому варто відмітити, що покращення значення даного показника відбувається лише за рахунок того, що господарства вкладають мізерні кошти в придбання самих необхідних технічних засобів.

За результатами проведеного дослідження маємо констатувати, що у зовнішньоекономічних зв'язках Україна займає не надто привабливе місце, яке ставить її врівень з країнами, що розвиваються. На сьогодні країна відіграє роль постачальника сільськогосподарської сировини та є ринком збуту продукції сумнівної якості для країн Заходу.

Технологічний розвиток вітчизняної промисловості і сільського господарства дедалі більшою мірою починає залежати від інтелектуальної продукції інших країн, їх напрацювань у сферах селекції (сорти і гібриди, високопродуктивні породи тварин), агрохімії (добрива, пестициди, гербіциди та інші отрутохімікати), агротехнології (високотехнологічні способи обробки землі), сільськогосподарського машинобудування тощо. Обладнання, машини, технологічний досвід, "ноу-хау" вітчизняні сільськогосподарські підприємства дедалі частіше купують у більш розвинених державах. Але ж країна, аграрна концепція управління якої опирається на імпорту техніку і технологію, незмінно опиняється в залежному становищі від промислово розвинених країн. Таким чином, консервація технічної відсталості викликає й економічну відсталість держави. Подолати таку відсталість можна лише при вкладанні значних коштів, тому зважаючи на фінансові негаразди сільськогосподарських підприємств, позитивних зрушень можна досягти тільки шляхом активізації інвестиційної діяльності. А це означає, що технічне забезпечення аграрного сектору потребує державної підтримки та невідкладних організаційно-економічних заходів. До того ж вкладати кошти необхідно не стільки у створення певних матеріальних активів, стільки у наукові розробки у сфері аграрного виробництва. Активізація інвестиційної діяльності в країні — необхідна передумова зростання виробництва та розширеного відтворення.

Література:

1. Вініченко І.І. Інвестиційна діяльність аграрних підприємств: монографія / І.І. Вініченко. — Донецьк: Юго-Восток, 2010. — 444 с.
2. Власюк С.А. Оцінка ефективності фінансування сільськогосподарських підприємств / С.А. Власюк // Зб. наук. пр. Уман. держ. аграр. унів-ту / Редкол.: А.Ф. Головчук та ін. — Умань, 2009. — Вип. 72. — Ч. 2: Економіка. — С. 52—60.
3. Карасьов О.П., Миронова Р.М. Формування стимулюючої інноваційно-інвестиційної стратегії підприємств / Обліково-фінансове забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки України на інноваційній основі: колективна монографія. У 2 т. — Т. 2 / За заг. ред. Г.Е. Павлової та І.П. Приходька. — Дніпропетровськ: Герда, 2015. — С. 318—333.
4. Кириленко І.Г. Деякі аспекти державної аграрної політики в умовах світової фінансової кризи / І.Г. Кириленко, В.В. Дем'янчук, Б.В. Ан-

дрющенко // Економіка АПК. — 2008. — № 11. — С. 4—9.

5. Лебеденко О.В. Актуальні аспекти формування та відтворення технологічної бази аграрних підприємств / О.В. Лебеденко // Інвестиції: практика та досвід. — 2015. — № 23. — С. 80—83.

6. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: навч. посіб. / Т.В. Майорова. — К.: ЦУЛ, 2009. — 472 с.

7. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні: монографія. — К.: Вид-во НАДУ, 2005. — 296 с.

8. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: У трьох томах. — Т. 1 / Редкол. С.В. Мочерний та ін. — К.: Вид. центр "Академія", 2000. — 864 с.

9. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

References:

1. Vinichenko, I. I. (2010), Investytsiina diialnist agrarnykh pidpriemstv [Investment activity of agrarian enterprises], Donetsk: Yugo-Vostok, Ukraina.
2. Vlasiuk, S. A. (2009), "Estimation of efficiency of financing of agricultural enterprises", Zb. nauk. pr. Uman. derzh. agrar. univ-tu, Vol. 72, no. 2, Ekonomika, pp. 52—60.
3. Karasov, O. P. and Mironova, R. M. (2015), Formuvannia stymuliuiuchoi innovatsiino-investytsiinoi stratehii pidpriemstv [Forming of stimulant innovative-investment strategy of enterprises], vol. 2, Dnipropetrovsk, Herda, Ukraina.
4. Kyrylenko, I. G. (2008), "Some aspects of state agrarian policy during the global financial crisis", Ekonomika APK, vol. 11, pp. 4—9.
5. Lebedenko, O. V. (2015), "Actual aspects of forming and recreation of technological base of agrarian enterprises", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 23, pp. 80—83.
6. Maiorova, T. V. (2009), Investytsiina diialnist: navch. posib. [Investment activities: teach. Guidances], Kyiv, Ukraina.
7. Martynenko, V. F. (2005), Derzhavne upravlinnia investytsiinym protsesom v Ukraini [State management of investment processes in Ukraine], Kyiv, Ukraina.
8. Mochernyi, S. V. (2000), Ekonomichna entsyklopediia: U trokh tomakh [Economic Encyclopedia: In three volumes], vol. 1, Kyiv, Ukraina.
9. State Statistics Service of Ukraine (2016), Statistical information, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 10 April 2016).
Стаття надійшла до редакції 25.05.2016 р.